

Bir Seçimin Anatomisi: Karanlığın ve Umudun Ortasında

A. SELCAN ÖZDEMİRCİ CİNAL

Araştırma Görevlisi SAKARYA ÜNİ

“

Ülke içinde katılımın sadece %49, diasporada ise %60 civarında olduğu seçimin resmî sonuçları hâlen açıklanmamış olsa da partiler/hareketler ve mecliste elde ettikleri sandalye sayıları genel hatlarıyla ortaya çıkmış durumda.

”

Tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşayan, siyasi ve sosyal krizlerin peş peşe patlak verdiği Lübnan'da 15 Mayıs 2022'de genel seçimler yapıldı. Ülke içinde katılımın sadece %49, diasporada ise %60 civarında olduğu seçimin resmî sonuçları hâlen açıklanmamış olsa da partiler/hareketler ve mecliste elde ettikleri sandalye sayıları genel hatlarıyla ortaya çıkmış durumda. Zaim geleneğine güçlü darbe olarak okunabilecek bağımsızların meclise girişi heyecan yaratmakla birlikte halkın katılım oranına da yansıyan umutsuzluk ve mecliste oluşacak çok parçalı yapı Lübnan'ı oldukça zorlu günlerin beklediğini gösteriyor.

SEÇİME GİDERKEN

Lübnan'da seçimlerin zamanında yapılamaması, uzun bir aradan sonra seçime gidilebilse dahi hükümetin kurulamaması neredeyse gelenek hâlini almış durumdadır. Örneğin 2009 yılında yapılan seçimin ardından yeni genel seçimler ancak dokuz yıl gibi uzun bir aradan sonra, 2018 yılında yapılabilmemiş ve dokuz ay boyunca hükümet kurulamamıştı. Mayıs 2018'de yapılan genel seçimler sonucu eski Başbakan Hariri liderliğindeki hükümet ancak 1 Şubat 2019 tari-

hinde kurulabilmiş, hükümet ekonomik sorunların giderilmesi, şeffaf projelerin hayata geçirilmesi ve ülkedeki kaos ortamının giderilmesi gibi vaatlerini yerine getirememiş ve ülke hızla bir kaos sarmalına sürüklenmişti.

2019 yılı itibarıyla ekonomik kriz eşi görülmedik boyutlara ulaşırken tüm dünyayı saran pandemi Lübnan'ı da etkisi altına almış hâlihazırda işlemeden sağlık sistemi tamamen iflas etmişti. Tüm

bunlara Ağustos 2020'de 200'ü aşkın insanın hayatını kaybettiği Beyrut Limanı'nda meydana gelen patlama eklendi. Limanda yaşanan facianın, siyasilerin ihmalkârlığı nedeniyle meydana geldiğini düşünen Lübnan halkı Ekim 2019 yılından itibaren sürdürülen protesto gösterilerini daha büyük kitlelerle sürdürmeye devam etti. Aslında 2005 yılında yaşanan çöp kriziyle birlikte Lübnan halkının mezhepçi sisteme karşı duruşu ilk emarelerini göstermiş, ülke gene-

linde düzenlenen protestolar tüm yerel siyasal elite karşı bir tavra dönüşmeye başlamıştı. Bir başka ifadeyle 2005 yılında atılan ilk kar topu Ekim 2019'da büyümüş ve 2020 itibarıyla bir çığ hâlini almıştı. Hayatın her alanına nüfuz etmiş mezhep kotasına ve bu kotasının dayattığı geleneksel siyasal elite karşı çıkış kısa sürede topyekûn bir rejim değişikliği talebine evrilererek 'es-savra' (devrim) nidalarıyla Lübnan sokaklarında yankılanmaya başladı.

Ekonomik kriz, siyasal çekişmeler ve karar alıcıların somut çözümler getirememesi gibi nedenlerle kısa sürede korkunç boyutlara ulaştı. Ülkede akaryakıttan elektriğe, ek-mekten ilaca en temel ihtiyaçlar

karaborsaya düştü. Uzun kuyrukların tüm ülkeyi esir aldığı bu süreçte 1 ABD doları 30.000 Lübnan lirasını geçerken asgari ücret 30 doların altına düştü. Ülke genelinde elektrik kesintileri günde 20 saate kadar çıkarken başka bir yol bulamayan Lübnanlılar botlarla ülkeyi terk etmeye başladılar. Bu olumsuz atmosferde siyasiler statükocu tavırlarını sürdürdüler. Ekonomik ve siyasal krizden topyekûn rejim değişikliğiyle çıkılabileceğini uman Lübnanlılara karşı siyasiler statükodan yana tavırlarıyla iç savaş hayaletini Lübnan sokaklarına salarak korku iktidarını sürdürmeye çalıştılar. Tüm bu olumsuz koşullar ve mevcut mezhepçi sistem içerisinde yapılacak bir seçimle değişimin pek de mümkün olmadığını düşünen halkın büyük çoğunluğu seçimini sandığa gitmemekten yana kullandı.

“
Siyasetçilerin neredeyse tamamı yolsuzluk, liyakatsizlik, görevi kötüye kullanma veya ihmalkârlıkla suçlanmaktadır. Özellikle 2019’dan itibaren korkunç boyutlara varan ekonomik krize ilişkin somut bir çözüm sunamayan siyasilerin şahsi çıkarlarını önceledikleri düşünülmektedir. Son olarak ekonomik kriz gündelik yaşamın her alanında olduğu gibi siyasette de etkisini göstermekte ve Lübnan’da seçimlerin bir değişiklik getireceğine dair umudun neredeyse tamamen kaybedildiğini göstermektedir.
 ”

15 Mayıs’ta yapılan seçim birçok tartışmayı beraberinde getirdi. En çok konuşulan konu Lübnanlıların oy verme oranının sürekli düşüşü oldu. 2009 yılında yapılan seçimlerde %54 olan katılım oranı 2018’de %49’a gerilerken 15 Mayıs’ta da sandığa yansıyan %49’dur. Lübnan’da genellikle düşük olan oy kullanma oranlarının %50’lerin altına inmesinin birçok sebebi vardır. Öncelikle seçimin Lübnan’da demokrasi anlamına gelemediği gerçeği en büyük neden olarak görülebilir. Ülkenin kendine has seçim sistemi ve mezhep kotası zaim geleneğiyle birleşince ortaya demokratik bir seçimden ziyade demokrasi illüzyonu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, 2 Şii 1 Dürzi kotası olan bir seçim bölgesi ve bu bölgenin de 200 bin seçmeni olduğunu kabul edelim. Bu 200 bin seçmenin 150 bini Dürzi adaylara

oy vermiş ve Şii adaylar toplamda 50 bin oy almış olsunlar, bu durum bölgeden meclise 2 Şii ve bir Dürzi gireceği gerçeğine engel olamıyor. Bir başka sorun vatandaşların yaşadıkları bölge için değil nüfusa kayıtlı oldukları seçim bölgesi için oy kullanma zorunluluklarıdır. Bu iki probleme ek olarak siyasal parti/hareketlerine mensubiyetin baba oğula geçen zaim geleneğinin bir devamı olması seçimleri demokratik bir eylemden ziyade zaimlerin çıkar ve güç çatışmalarının bir nevi güncellenmesine dönüştürmektedir.

Son seçim özelinde katılım oranının düşüklüğüne ilişkin ise bu yapısal problemlerin dışında mevcut siyasalere duyulan güvensizlik de önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır. Siyasetçilerin neredeyse tamamı yolsuzluk, liyakatsızlık, görevi kötüye kullanma veya ihmalkârlıkla suçlanmaktadır. Özellikle 2019'dan itibaren korkunç boyutlara varan ekonomik krize ilişkin somut bir çözüm sunamayan siyasilerin şahsi çıkarlarını

önceledikleri düşünülmektedir. Son olarak ekonomik kriz gündelik yaşamın her alanında olduğu gibi siyasette de etkisini göstermekte ve Lübnan'da seçimlerin bir değişiklik getireceğine dair umudun neredeyse tamamen kaybedildiğini göstermektedir. Tüm bu şartlar altında sandığa gösterilen ilgi seçimlerde düşük seyretmektedir.

“

2018'de 71 sandalye ile mecliste çoğunluğa sahip olan 8 Mart Bloku bu seçimlerde 62 sandalyeye sahip olabildi. Ancak bu 14 Mart Bloku'nun da seçimlerde başarılı olduğu anlamına gelmemekte ve sadece daha parçalı bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Hâlihazırda her iki blokunda 128 sandalyeli mecliste çoğunluğu oluşturabilmek için gereken 65 milletvekiline sahip olamadığı görülmektedir.

”

GAYRİRESMÎ SONUÇLAR: HİZBULLAH MI MEZHEPÇİ SİSTEM Mİ KAN KAYBEDİYOR?

Lübnan İçişleri Bakanı Besam Mevlevi kesin seçim sonuçlarının açıklanmasının vakit alacağını ifade etmişti. Nitekim Lübnan'ın içinde bulunduğu kriz hâlinin sembolü olan cep telefonu ışıklarıyla oyların sayılmaya çalışıldığı görüntüler sosyal medyada çokça yer aldı. Resmî sonuçlar açıklanmasa da meclisteki dağılıma ilişkin genel hatlar belli oldu. Öncelikle iki bloklu siyasal yapı içerisinde 8 Mart Bloku, 2018 seçimlerinde elde ettiği çoğunluğu kaybetmiş görünüyor. 2018'de 71 sandalye ile mecliste çoğunluğa sahip olan 8 Mart Bloku bu seçimlerde 62 sandalyeye sahip olabildi. Ancak bu 14 Mart Bloku'nun da seçimlerde başarılı olduğu anlamına gelmemekte ve sadece daha parçalı bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Hâlihazırda her iki blokunda 128 sandalyeli mecliste çoğunluğu oluşturabilmek için gereken 65 milletvekiline sahip olamadığı görülmektedir. 8 Mart Bloku'nda Hizbullah-Emel Şii ikilisi mevcut 27 Şii kotasının tamamını elinde tutmayı başardı hatta Hizbullah 16 milletvekiliyle bir önceki seçimden iki sandalye daha fazla kazanırken Beşar Esad rejimini destekleyen siyasal hareketler tamamen meclis dışında kaldı ve Özgür Yurtsever Hareketi'nin (ÖYH) oylarında düşüş yaşandı.

14 Mart Bloku lideri Saad Hariri seçimleri boykot etmiş Müstakbel Hareketi'nin seçimlere katılmayacağını duyurmuştu. Hariri'nin boykotundan çok önce başlayan

Sünni lider boşluğu bir yandan Sünni oyların bölünmesine yol açtı bir yandan da Sünnilerin seçime katılım oranlarını düşürdü. Bu boykot çağrısının Suudi Arabistan'ın tepkisine yol açacağı, Hizbullah'ın işine yarayacağı ve 8 Mart Bloku'nun oylarını artıracığı endişesi sıklıkla dile getirilmişti. Ancak seçim sonuçları farklı tablo ortaya koydu. Öncelikle Hizbullah'ın 2006 Mar Mikail Anlaşması'ndan beri en güçlü müttefiki olan Cibran Basil liderliğindeki Maruni Özgür Yurtsever Hareketi geçen seçimde sahip olduğu 20 sandalyenin 4'ünü kaybetmiş görünmektedir. Buna mukabil 14 Mart Bloku bileşenlerinden Samir Caca liderliğindeki Maruni Lübnan Kuvvetleri Partisi (LK) 20 sandalyeye sahip olarak meclisteki en güçlü parti konumuna geldi.

“

Basil'in Hizbullah'ın silahsızlandırılmasına karşı sessizliği, ekonomik kriz ve kötü yönetimin müsebbiplerinden biri olarak görülmesi Maruni vatandaşların oylarını etkileyen temel faktörler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Suudi Arabistan ve ABD'nin Caca'yı desteklediği ve Mar Mikail ile güçlenen Maruni-Şii ittifakını LK ile zayıflatmayı hedeflediği ifade edilebilir.

”

Maruni oylarındaki bu değişimde iç siyasetin olduğu kadar bölgesel ve küresel aktörlerinde etkisi olduğu ifade edilebilir. Basil'in Hiz-

bullah'ın silahsızlandırılmasına karşı sessizliği, ekonomik kriz ve kötü yönetimin müsebbiplerinden biri olarak görülmesi Maruni vatandaşların oylarını etkileyen temel faktörler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Suudi Arabistan ve ABD'nin Caca'yı desteklediği ve Mar Mikail ile güçlenen Maruni-Şii ittifakını LK ile zayıflatmayı hedeflediği ifade edilebilir. Seçimden başarıyla çıkan bir diğer hareket Velid Canbolat liderliğindeki İlerlemeci Sosyalist Parti oldu. Canbolat 8 Dürzi kotasının tamamına sahip olarak Dürzi oylarını birleştirmeyi başardı. Son tahlilde

resmî sonuçlar açıklanmamış olsa da bu seçimde tek başına hezimete uğrayan ya da zafer kazanan bir parti yorumundan ziyade Lübnan siyasal sisteminin işlerliğini yitirdiğini ve geleneksel elitlerin hem güven hem de somut olarak oy kaybettiklerini ifade etmek daha gerçekçi olabilir. Bu seçimi öncekilerden ayıran reformist/bağımsızların meclise girişi bu yolda önemli bir adım olabilir. 2018'de meclise sadece 1 bağımsız aday girebilmişken şimdi bu sayı 15'e çıkmış görünüyor. Elbette mevcut mezhepçi sistem içerisinde yapabilecekleri oldukça sınırlı da olsa

Ekim 2019'dan beri protesto gösterileri yürüten, geleneksel zaimlerden olmayan ve temelde mezhep kotasına karşı çıkan yaklaşık 15 milletvekilinin meclise girebilmesi Lübnan siyasetinde olumlu değişimlerin habercisi olabilir.

SEÇİM SONRASI MUHTEMEL GELİŞMELER

Belirsizlikler ülkesi Lübnan'da rakamların taraflara, kişilere göre değişiklik göstermesi olağan hâle gelmiş durumdadır. Seçim sonuçları resmî olarak açıklanmadığı için basında kazanılan vekillik sa-

yalarına dair birçok farklı rakam yer alıyor. El-Meyadin Hizbullah-Emel'in 32, ÖYH'nin 20 ve LK'nın 18 koltuk kazandığını duyururken el-Cezire 8 Mart Bloku'nun 58, 14 Mart Bloku'nun 47 ve reformist/bağımsızların 22 koltuğa sahip olduğunu yazdı. Reuters haber ajansının verilere göre ise 8 Mart Bloku 62 sandalyeye sahip olurken 14 Mart Bloku 37, reformist/bağımsızlar ise 13 koltuğa sahip oldular. Rakamlar net olmasa da şimdiye kadar elde edilen veriler ışığında Mayıs 2022 seçimlerinin ortaya koyduğu tabloda üç önemli sonuç var. İlk olarak geleneksel

siyasilerin hiçbirine güven duyulmuyor ve halkın sistem değişikliği talebi ciddiye alınmadıkça tüm siyasal elitlerin güç kaybetmeye devam edecekleri ifade edilebilir. İkinci olarak meclisin bu çok parçalı yapısı karar alma süreçlerinin ve siyasiler arası pazarlıkların uzamasına yol açabilir. Fakat meclisin bir an evvel kurulması ve bir meclis başkanı seçmesi ardından bir başbakan atanması lazım ki ekim ayında görev süresi dolacak Mişel Avn yerine yeni bir cumhurbaşkanı seçilebilsin. Otuz yılı aşkındır aynı görevi yapan Nebih Berri'nin karşısında güçlü bir rakip olmasa da başta LK ve diğer vekillerle anlaşarak çoğunluğun oyunu alarak yeniden meclis başkanlığı koltuğuna oturup oturamayacağı henüz kesinleşmiş değil. Son olarak yaklaşık 15 reformist/bağımsız adayın meclise girmesi mevcut sistem bunu neredeyse imkânsız kılmışken son derece anlamlıdır. Özellikle Güney III seçim bölgesinde Hamdan ve Jarade'nin otuz yılı aşkındır devam eden statükoyu yıkarak elde ettikleri başarı son derece umut vericidir. Firas Hamdan, Ekim Protestoları'nın önde gelen isimlerinden biriydi ve 2020 yılında parlamento yakınlarında göstericilere açılan ateş sonucu kalbine isabet eden plastik mermi nedeniyle ağır yaralanmıştı. Meclisteki parçalı yapının uzlaşmaya uzun pazarlıklar sonucu ve oldukça geçici bir şekilde varılan ülkede siyasal sistemi tamamen işlemez kılma ihtimaline rağmen iki blokun da çoğunluğa sahip olamayışı reformist/bağımsızların elini güçlendirebilir. Dolayısıyla bugün için oldukça küçük bir adım olsa da Lübnan'da köklü bir değişime dair gelişmeler yaşanabilir. ■